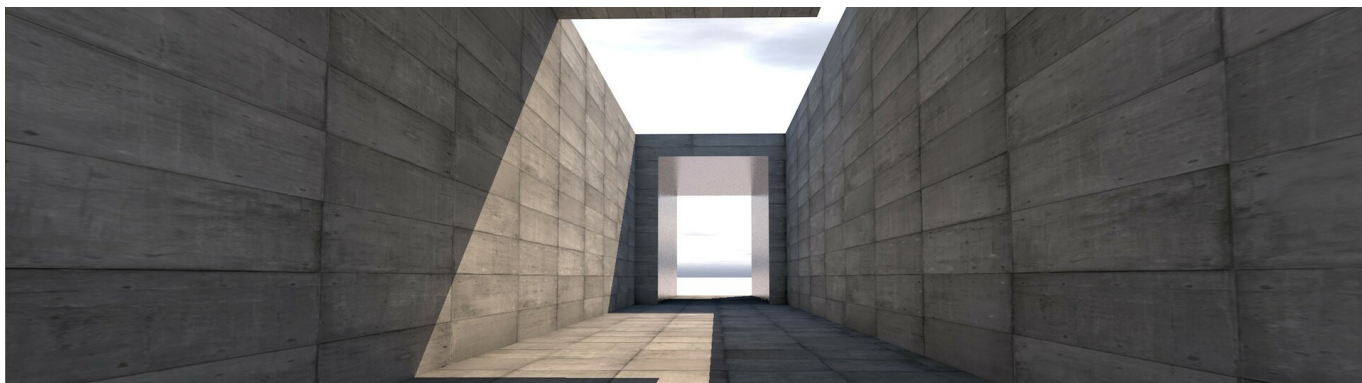

Nowożytna myśl polityczna: recepcja i dyskusja

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Winczorek Piotr, „Państwo i Prawo” 1985.
- Marcuse Herbert, *Człowiek jednowymiarowy. Badania nad ideologią rozwiniętego społeczeństwa przemysłowego*, tłum. S. Konopacki, Warszawa 1991.
- Leszek Kołakowski, *Główne nurty marksizmu. Część I: Powstanie*.

Nowożytna myśl polityczna: recepcja i dyskusja

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Od Machiavellego do Marksa: nowożytność przez 400 lat zaprezentowała nam całą panoramę teorii i poglądów filozoficznych odnoszących się do spraw publicznych, do polityki, prawa, ekonomii, kwestii socjalnych. Historia XX wieku, jak również nasza współczesność, wygląda tak, jak wygląda dzięki osiągnięciom nowożytnej filozofii politycznej. Ludzkość zyskała świadomość wolności i praw obywatelskich i zasób pojęć pozwalających definiować i rozwiązywać problemy społeczne i polityczne. Teorie wypracowane przez nowożytnych myślicieli wpłynęły na kształt współczesnych zachodnich demokracji liberalnych i wyznaczyły kierunek dla świata. Dostarczyły też narzędzi umożliwiających krytykę, która jest warunkiem rozwoju.

Twoje cele

- Poznasz zarys recepcji nowożytnej filozofii politycznej.
- Prześledzisz wpływ nowożytnej filozofii politycznej na kształtowanie się demokracji.
- Wskażesz, które z problemów stawianych przez nowożytnych filozofów politycznych pozostają wciąż aktualne.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat nowożytnej filozofii polityki, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Nowożytna myśl polityczna: rys historyczny](#)
- [Nowożytna myśl polityczna: problemy i wyzwania](#)
- [Wolność. Prekursorzy liberalizmu](#)

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1HeZJCOu>

Nagranie dźwiękowe lekcji pod tytułem *Nowożytna myśl polityczna: recepcja i dyskusja*.

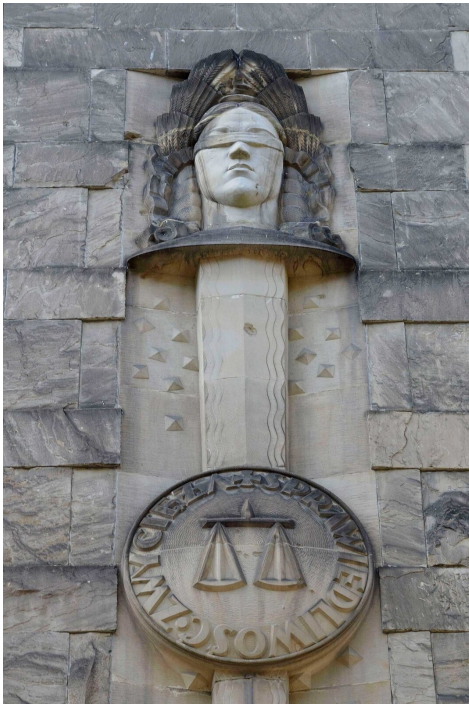
Recepcja i dyskusja

Filozofia polityki to zdecydowanie jeden z najsilniej oddziałujących i najszerzej dyskutowanych aspektów filozofii nowożytnej. Jej wpływ widzimy w otaczającym nas świecie. Współczesne debaty polityczne toczone są za pomocą pojęć i na gruncie teorii wypracowanych przez nowożytnych myślicieli. Ich wizje wpłynęły nie tylko na język i kierunki dzisiejszej polityki, lecz także na bieg historii XX w. Kształt współczesnego świata, w szczególności zachodnich **demokracji** liberalnych, jest skutkiem wcielenia w życie nowożytnych idei politycznych. Dyskutując z przedstawionymi w tym rozdziale myślicielami, dyskutujemy więc o sprawach, które w zasadniczy sposób wpływają na naszą egzystencję, na to, kim dzisiaj jesteśmy. Szczegółowy opis recepcji nowożytnej myśli politycznej i jej oddziaływania w różnorodnych dziedzinach życia ludzkiego (nie tylko w filozofii, lecz także chociażby w historii czy literaturze) wymagałby osobnego rozdziału, stąd ograniczymy się do stwierdzenia: kwestie takie jak wolność, równość, sprawiedliwość, prawa mniejszości, **tyrania** większości, **feminizm**, tradycja, państwo opiekuńcze, wolność słowa i wiele, wiele innych są niekwestionowaną spuścizną po nowożytnych myślicielach.

Parada sufrażystek w Nowym Jorku, 6 maja 1912 r.
Źródło: Biblioteka Kongresu, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Trudno też ze względu na różnorodność rozwiązań przedstawić spójną krytykę

Płaskorzeźba Temidy na elewacji gmachu Sądu Okręgowego w Warszawie. Temida uznawana jest za symbol sprawiedliwości.

Źródło: Adrian Grycuk, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

poglądów omawianych w tym rozdziale myślicieli. Jeśli pominąć poglądy Jeana-Jacques'a Rousseau i Josepha de Maistre'a, to z perspektywy myśli XX w. można zarzucać wcześniejszym trzem stuleciom przesadną wiarę w rozum i wynikający z tego optymizm dziejowy. W epoce nowożytnej wierzono, że dzięki mniej lub bardziej radykalnym reformom społecznym można podnieść poziom sprawiedliwości społecznej i szczęścia. Wiek XX, po kilku spektakularnych porażkach w tym względzie (chodzi w szczególności o wojny światowe i systemy totalitarne), nie jest już tak optymistyczny. Dwudziestowieczni myśliciele dekonstruują więc często samą ideę szczęścia. Ludzkość, zdaniem niektórych, nie może osiągnąć stanu szczęśliwości, a wizje „raju” ziemskiego są

wręcz najpewniejszą drogą prowadzącą nas do nieszczęścia i absurdu.

Słownik

alienacja

(łac. *alienus* – obcy) proces, w którym pewne wytwory działalności ludzkiej odrywają się od swych twórców i podporządkowują ich sobie

demokracja

(gr. *demos* – lud i *krateo* – władam) ustrój polityczny, w którym władza sprawowana jest przez ogół obywateli; powstała w starożytności i była zestawiana z arystokracją (władza sprawowana przez grupę ludzi) i monarchią (władza w rękach jednostki); w ramach filozofii polityki przedstawiane są różne formy demokracji i odmienne wytyczne, jakie należy spełniać, by mówić o ustroju demokratycznym

feminizm

(łac. *femina* – kobieta) ruch na rzecz prawnego i społecznego równouprawnienia kobiet, ideologia leżąca u podstaw tego ruchu

filozofia polityki

zwana też filozofią państwa; zajmuje się filozoficznym namysłem nad zagadnieniami szeroko rozumianej polityki, rozważa legalność, pochodzenie, sprawowanie,

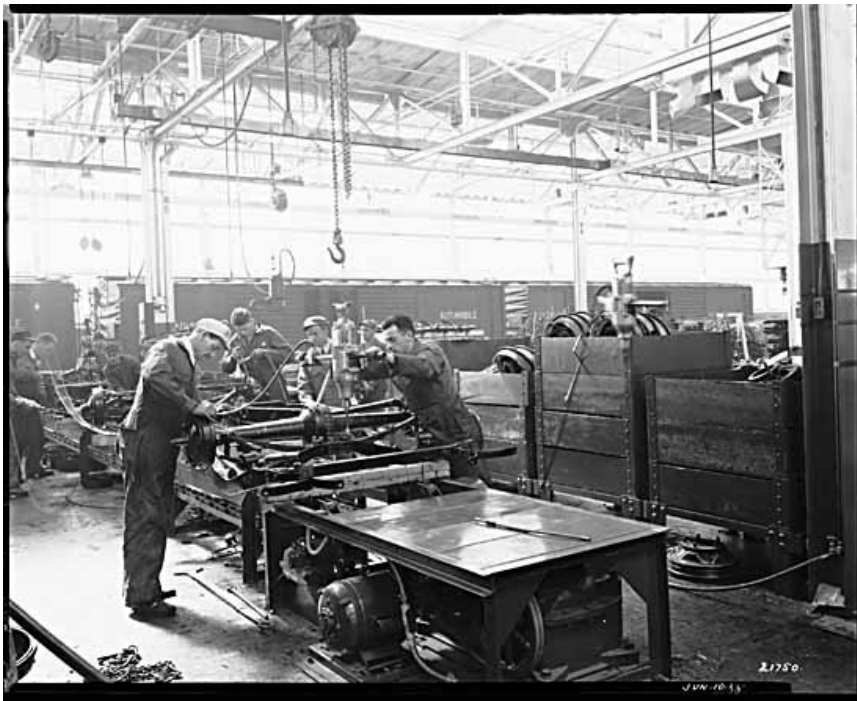
zastosowanie i przejmowanie władzy, możliwe ustroje polityczne i społeczno-polityczne, w kontekście politycznym operuje pojęciami wolności, sprawiedliwości, ustroju, postępu itp.; rozważa faktyczny stan rzeczy w polityce (jak jest) i tworzy postulaty roszczeniowe (ocenia, jak być powinno); bywa łączona z filozofią prawa, a wtedy ujmuje się ją jako filozofię państwa i prawa

reifikacja

(łac. *rei* – rzecz + *ficatio* od *facere* – robić, czynić, działać) traktowanie istoty żywej lub abstrakcji jak rzeczy

tyrania

(gr. *tyranía*) model struktury społecznej, w której władca (król) używa władzy dla własnego pożytku, a nie dla dobra ogółu

Produkcja samochodu Ford Motor Company w 1938.

Źródło: Leonard Juda Frank, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem Leszka Kołakowskiego [*Podział pracy i jego zniesienie*]. Wyjaśnij własnymi słowami tezę, że historia jest historią wyobcowaną. Powołując się na swoją wiedzę historyczną, spróbuj to stwierdzenie udowodnić lub obalić.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PkeblY2vS>

Leszek Kołakowski

Główne nurty marksizmu. Część I: Powstanie

Podział pracy wytwarza nierówność i własność prywatną, on również odpowiedzialny jest za przeciwieństwo między interesem jednostkowym i ogólnym (tj. tym, który powstaje z nieuchronnej zależności wzajemnej ludzi). Dopóki podział pracy pączkuje i utrwała się w sposób żywołowy, nie poddany kontroli ludzkiej, jego wyniki społeczne

stają się siłą obcą, panującą nad jednostkami, i przedstawiają się ludziom jako samodzielna, nadludzka moc, nie zaś ich własny wytwór.

Marks, jak widać, uogólnia pojęcie alienacji, przenosząc mechanizm jego działania na całość historycznego procesu. [...] historia jest historią wyobcowaną, ponieważ ludzkość nie panuje nad jej przebiegiem [...] Zniesienie alienacji jest tedy przywróceniem człowiekowi władzy nad rezultatami jego własnych działań, uczynieniem historii ludzką, to jest przez ludzi nadzorowaną historią.

Skoro genetycznie podział pracy wyróżniony jest jako pierwotne źródło społecznej nierówności i własności, komunizm musi być nade wszystko zniesieniem podziału pracy. Dlatego komunizm możliwy jest dopiero w warunkach, które zapewniają wszechstronność rozwoju każdemu i gdzie nikt nie jest przykuty do jednego rodzaju zajęcia, ale każdy może uczestniczyć kolejno we wszystkich formach pracy. Reifikacja wytworów ludzkich, ich przeobrażenie się w samodzielne moce panujące nad jednostkami, jest jednym z najważniejszych czynników procesu dziejowego; ona również sprawia, że „interes ogólny” usamodzielnia się w postaci państwa, które jest obecnie niezbędną formą, pozwalającą burżuazji utrzymywać swoją własność. [...]

Ową alienację procesu historycznego wobec ludzi, twórców tegoż procesu, przyrównuje Marks później do sytuacji ucznia czarnoksiężnika z bajki Goethego; niedoświadczony terminator wyzwala z zaklęcia czarodziejskie moce, których później nie umie przywołać do posłuchu i które obracają się w potęgę groźną dla samego zaklinacza.

Zniesienie alienacji nie jest jednak możliwe w dowolnych warunkach. Dwa warunki są po temu nieodzowne: po pierwsze samo zniewolenie musi się stać nie do zniesienia, ogromna masa ludzi musi zostać wydziedziczona z własności i pozostawać w przeciwieństwie bezwzględny w stosunku do istniejącego porządku; po wtóre, rozwój technologiczny musi być niezmiernie posunięty – komunizm w niedojrzałych warunkach byłby tylko upowszechnieniem nędzy. Ów rozwój musi mieć nadto charakter uniwersalny, to znaczy stać się czynnikiem wyznaczającym życie gospodarcze całego świata; komunizm może narodzić się dopiero w warunkach, gdy działa rynek światowy i powszechna zależność gospodarcza krajów. Jest on możliwy tylko jako czyn narodów panujących i najbardziej rozwiniętych, w których rewolucja dokona się jednocześnie. Proletariat zdolny do przewrotu komunistycznego, może być tylko klasą, która jako taka istnieje w skali światowej.

Polecenie 2

Na podstawie tekstu odpowiedz, co może zadecydować o szczęściu społeczeństwa. Jakie warunki muszą zostać spełnione?

Film edukacyjny

Polecenie 1

Jak uważasz, czy władza powinna opierać się na woli rządzących, czy ich mądrości?
Przypomnij sobie stanowisko starożytnych filozofów.

Sprawdź, co na ten temat powiedział prof. Jan Hartman.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DJhb2bYkM>

Film edukacyjny. Technokracja czy rząd fachowców?

Wywiad z prof. Janem Hartmanem.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Technokracja czy rząd fachowców?*

Ćwiczenie 1

Dopasuj definicje do pojęć. Zastanów się nad różnicami między tymi terminami.

technokracja

System rządzenia państwem, zakładający, że postęp techniczny może rozwiązać wszystkie konflikty społeczne.

merytokracja

System społeczny, w którym status społeczny jest osiągany dzięki zasługom ludzi najbardziej kompetentnych w jakimś zawodzie lub w jakiejś dziedzinie wiedzy.

Polecenie 2

Czy uważasz, że technokracja jest szkodliwa? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 2

Zastanów się nad słowami Herberta Marcuse'a. Co, twoim zdaniem, znaczą i na jaki problem wskazują?

((Herbert Marcuse

Człowiek jednowymiarowy. Badania nad ideologią rozwiniętego społeczeństwa przemysłowego

[...] w środowisku technologii kultura, polityka i ekonomia zlewają się we wszechobecny system, który pochłania i odrzuca wszystkie alternatywy. Wydajność i wzrost możliwości tego systemu stabilizują społeczeństwo i utrzymują postęp techniczny w obrębie struktury panowania. Technologiczna racjonalność staje się racjonalnością polityczną.

Źródło: Herbert Marcuse, *Człowiek jednowymiarowy. Badania nad ideologią rozwiniętego społeczeństwa przemysłowego*, tłum. S. Konopacki, Warszawa 1991, s. 13.

Praca domowa

W jaki sposób dzisiaj korzystamy z dorobku nowożytnej myśli politycznej? Podaj przykład i przedstaw argument wspierające twoje stanowisko.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Nowożytna myśl polityczna: recepcja i dyskusja

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Pojęcie filozofii. Uczeń:

2) wymienia i charakteryzuje ważniejsze dyscypliny filozofii: metafizyka (ontologia), epistemologia, etyka, filozofia przyrody, antropologia filozoficzna, teologia filozoficzna, filozofia piękna i sztuki (estetyka), filozofia polityki;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

2. Dyscypliny filozofii. Uczeń wymienia następujące dyscypliny filozofii oraz określa przedmioty ich badań:

2) dyscypliny szczegółowe – filozofia człowieka (antropologia filozoficzna), filozofia przyrody, filozofia nauki, filozofia kultury, filozofia religii (wraz z teologią filozoficzną), filozofia piękna i sztuki (estetyka filozoficzna), filozofia polityki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje obywatelskie.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz zarys recepcji nowożytnej filozofii politycznej.
- Prześledzisz wpływ nowożytnej filozofii politycznej na kształtowanie się demokracji.
- Wskażesz, które z problemów stawianych przez nowożytnych filozofów politycznych pozostają wciąż aktualne.

Cele operacyjne. Uczeń:

- relacjonuje, w jaki sposób przyjęto nowożytną filozofię polityczną;
- opisuje wpływ nowożytnej filozofii politycznej na kształtowanie się demokracji;
- wymienia aktualne problemy stawiane przez nowożytnych filozofów politycznych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- praca z tekstem;
- dyskusja;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Nowożytna myśl polityczna: recepcja i dyskusja”. Prosi uczestników zajęć

o zapoznanie się przed zajęciami z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i wykonanie polecenia nr 1 z sekcji „Film edukacyjny”.

2. Nauczyciel prosi o zapoznanie się z medium w sekcji „Film edukacyjny”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji oraz jej cele. Określa wiążące dla uczniów kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Zalogowany na platformie nauczyciel sprawdza, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Wybrani uczniowie prezentują efekty pracy w domu. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującym oraz uzupełniają informacje o swoje przykłady. Tę część lekcji kończy krótka dyskusja wokół poruszanej tematyki. Po zakończeniu dyskusji chętna lub wybrana osoba przedstawia wnioski.

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel informuje uczniów, że będą pracować metodą burzy mózgów i, jeśli to konieczne, wyjaśnia jej zasady. Wyłania także moderatora, który będzie zapisywał pomysły na tablicy, a następnie określa czas wykonania zadania. Następnie nauczyciel zadaje uczniom pytanie: *Jaki wpływ miała nowożytna filozofia polityczna na kształtowanie się demokracji?* Uczniowie podają propozycje odpowiedzi. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów. Nauczyciel prosi uczniów, aby porównali swoje propozycje z informacjami zamieszczonymi na tablicy.
2. **Praca z multimedium.** Uczniowie uruchamiają na tabletach lub komputerach materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie odczytują polecenie: *Wyjaśnij własnymi słowami tezę, że historia jest historią wyobcowaną. Powołując się na swoją wiedzę historyczną, spróbuj to stwierdzenie udowodnić lub obalić.* Pracują w parach, analizując treść zadania, dyskutując i zapisując wnioski. Wybrane grupy omawiają swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel, korzystając z tablicy interaktywnej lub rzutnika, wyświetla treść ćwiczenia nr 1. Uczniowie pracują nad odpowiedziami indywidualnie. Następnie nauczyciel sprawdza w panelu użytkownika udzielone odpowiedzi i omawia je z uczniami.
4. **Praca z drugim multimedium.** Na podstawie wywiadu z prof. Janem Hartmanem odpowiedz na pytanie zawarte w poleceniu: *Czy uważasz, że technokracja jest szkodliwa? Uzasadnij swoją odpowiedź.*

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im

tym samym informacji zwrotnej.

2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy ćwiczenie otwarte, a uczniowie udzielają odpowiedzi. Następnie na tablicy interaktywnej wyświetlone zostają wyniki obu ankiet. Wybrany lub chętny uczeń porównuje zestawienie i wyjaśnia, z czego wynikają różnice w odpowiedziach.

Praca domowa:

1. W jaki sposób dzisiaj korzystamy z dorobku nowożytnej myśli politycznej? Podaj przykład i przedstaw argument wspierające twoje stanowisko.

Materiały pomocnicze:

- *Słownik-przewodnik filozoficzny. Osoby, problemy, terminy*, oprac. zbiorowe, Lublin 2012.
- Król M., *Krótką historia myśli politycznej*, Warszawa 2019.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.